

*David Shrigley:
Untitled, 1990.*

Bestilt arbejde

En kritisk analyse med udgangspunkt i en rapport skrevet for IBS-Erhverv om synshandicappedes forhold til arbejdsmarkedet

Af Jakob Kristensen

En konsulent er en der låner mandens ur,
fortæller ham hvad klokken er
og tager penge for det.

(Orla Zinck i forbrugerprogrammet "Hjemmeservice" på DR2)

Torsdag den 6. januar 2000 var jeg til jobsamtale på IBS-Erhverv under Institutet for Blinde og Svagsynede. Jobbet bestod i at gennemføre en række interview med synshandicappede for at afdække eventuelle mangler og behov som synshandicappede i Københavns Kommune synes de har i forhold til deres position på eller udenfor arbejdsmarkedet. Baggrunden for interviewundersøgelsen var nogle projektmidler som Københavns Kommune havde i licitation. Projektmidlerne var øremærket til at få marginaliserede grupper af borgere ud på arbejdsmarkedet, samt at hjælpe de der allerede var på arbejdsmarkedet til at fastholde deres positioner der. De vigtigste temaer i licitationen var således *jobsøgning* og *jobfastholdelse*.

Den afrapportering der blev udarbejdet på baggrund af interviewundersøgelsen er den ene del af et pilotprojekt hvis hovedformål er at få flere synshandicappede på arbejdsmarkedet. Projektet hedder "Projekt København". Den anden del af Projekt København er en *joblinje* for synshandicappede. Her kan den synshandicappede ringe til for at få hjælp og vejledning i forhold til jobsøgning og jobfastholdelse. Projektet med Joblinjen er påbegyndt, men endnu ikke afsluttet. Men på baggrund af diverse konferencer, kontakter til virksomheder etc. har IBS-Erhverv fået penge til at fortsætte projektet, herunder til ansættelse af en person der kan varetage joblinjens funktioner.

Projekt København arbejder ud fra en antagelse om at der findes mange isolerede synshandicappede som vil sætte pris på at få den opmærksomhed og hjælp som Projekt København er ment som. Ved at spørge til behov i forbindelse med at få eller bevare en position på arbejdsmarkedet ønsker Projekt København at give de tavse synshandicappede en stemme. I første omgang ved at hjælpe de der er bosiddende i København, men på sigt er målet en udvidelse, så joblinjen kan benyttes af resten af landets synshandicappede.

Hele settingen om Projekt København er og var domineret af en positiv stemning, derfor var der heller ikke nogen af os der arbejdede med projektet der mistede modet blot fordi der ikke var så mange synshandicappede der var interesserede som forventet. De synshandicappede der har deltaget har givet positiv

respons på projektet, men der var ikke så mange af dem der havde brug for hjælp. Enten havde de arbejde, eller også var de i et uddannelsesforløb som de var tilfredse med.

Min interesse for at skrive om mit arbejde i forbindelse med Projekt København opstod et stykke tid efter at min kollega og jeg afleverede et første udkast til den endelige afrapportering. I udkastet havde vi forsøgt at bruge vores opsamlede viden fra universitetet om udfærdigelse af projektrapporter. Vi havde for det første taget kritisk stilling til de positioner de forskellige synshandicappede talte fra. For det andet havde vi beskrevet nogle videnskabsteoretiske begrundelser for vores metode. Men da vi afleverede det til arbejdsgiverne var responsen: *“Det her kan vi ikke lægge nede på kommunen som begrundelse for at søge flere penge”*. Den melding fra vores arbejdsgivere var et vendepunkt i projektet for mig. Det gik op for mig at jeg ikke var ansat som akademiker. Jeg var snarere ansat som reklamekonsulent. Jeg har udført et stykke bestilt arbejde under min midlertidige ansættelse. Det primære mål for mit arbejde var en legitimering af at udvide IBS-Erhvervs arbejdsområde til også at omfatte en arbejdsformidlingsfunktion – Joblinjen.

Når Københavns Kommune bevilger penge til projektet er det ud fra den aprioriske antagelse at det er godt at få flere handicappede ud på arbejdsmarkedet, så de kan føle at der skal ydes før der kan nydes. Men resultatet af sådan et tiltag kan være en legitimering af at handicappede får vanskeligere ved at oppebære pension (er allerede sket). På sigt betyder det forværrede sociale forhold for de synshandicappede som er så ressourcetsvage at det næppe vil være rentabelt at have dem på arbejdsmarkedet.

Disse svage synshandicappede er ikke kommet til orde i Projekt København. De mangler og behov undersøgelsen fokuserer på er primært italesat af de synshandicappede der klarer sig godt. Det er de synshandicappede som ikke har haft brug for særligt meget hjælp – eller blot har haft en lettere adgang til hjælp. Der er således en restgruppe som ikke får den stemme som de var tiltænkt i Projekt København. De der ringede for at deltage i interviewundersøgelsen havde meninger om denne restgruppe – dog uden at de ville kategorisere sig selv i den: Det bli-

ver således dem der er med der ser på dem der ikke er med – eller vindernes perspektiv på taberne – der legitimerer Projekt København.

Flere informanter udtaler at man fra det offentlige bør stramme op om de synshandicappede generelt. Det skal for eksempel ikke være så nemt at oppebære pension, udtaler de. Ligeledes skal det professionelle behandlesystem fokusere mindre på omsorgsopgaver og mere på aggressivt arbejde i forhold til at få folk i arbejde. En afrapportering der artikulerer sådanne pointer kan legitimere en social praksis med øget hjælp til de som kan klare sig på arbejdsmarkedet, og har lyst og evner til det, mens der bliver mindre til de der klarer sig dårligt. Men det er et demokratisk problem at de ressourcestærke synshandicappede sammen med IBS-Erhverv sætter dagsordenen for nye tiltag på synshandicapområdet.

Problemet med arbejdsløse synshandicappede er et praktisk politisk problem som tager udgangspunkt både i den stigende arbejdsløshed blandt synshandicappede og i at der tales om at synshandicappede for enhver pris skal ud på arbejdsmarkedet. Legitimeringen af Projekt København ligger i de rationaler der finder det problematisk at der er for få synshandicappede på arbejdsmarkedet. Projekt København legitimeres derfor i følgende to centrale antagelser:

- 1) At de synshandicappede i højere grad skal og vil deltage på arbejdsmarkedet.
- 2) At de synshandicappede *mangler* noget, udover deres fulde synsevne, for at dette kan lade sig gøre.

“Flagskibet” på IBS-Erhverv er den fem år gamle kombination mellem Telemarketinguddannelsen og den private virksomhed Telehandelshus der er slået sammen under IBS-Erhverv. Kombinationen præsenteres i projektbeskrivelsen som bærer titlen “Det nytter noget”. Den er skrevet i 1997 af de daglige ledere af IBS-Erhverv. Denne projektbeskrivelse tegner et billede af Telehandelshus og Telemarketinguddannelsen som et projekt der ligger i “skæringsfladen mellem offentlig institution, Fællesforbundets projektorganisation og privat virksomhed” (Hasemann m.fl. 97:13). En af IBS-Erhvervs interesser er at

skabe flere jobmuligheder for blinde og svagsynede. Det gør de blandt andet ved at tilbyde uddannelser der målretter den enkelte synshandicappede til en position på arbejdsmarkedet. Nyttéværdien i det arbejde IBS-Erhverv udfører er altså at få så mange synshandicappede ud på arbejdsmarkedet som muligt.

Når jeg som universitetsstuderende laver et projekt består nyttéværdien i at få den højst mulige karakter samt i at blive dygtig til at forstå nogle sammenhænge i livet. Når jeg som medarbejder i en virksomhed laver et projekt består nyttéværdien i at det skal være til størst mulig gavn for det firma jeg arbejder for. Jeg blev ansat på baggrund af min uddannelse på universitetet. Og indledningsvis gik jeg til opgaven med baggrund i den viden jeg har erhvervet på universitetet. Det var ifølge mine arbejdsgivere på IBS-Erhverv ikke den rigtige måde. Det har desværre udmøntet sig i at jeg har medvirket til frembringelsen af en rapport hvis akademiske niveau på ingen måde når det niveau som et halvårsprojekt på RUC har. Til gengæld fungerede rapporten udmærket i forhold til at sælge Projekt København til kommunen, ellers ville der ikke være penge til at fortsætte projektet. Desuden skulle afrapporteringen også vise at de penge der allerede var brugt, var brugt fornuftigt.

Nyttéværdien i Projekt København er ikke kun at forbedre forholdene for synshandicappede, den er heller ikke kun at spare penge for kommunerne ved at skaffe nogle af kommunens handicappede borgere et job i stedet for invalidepension. Nyttéværdien består ligeså meget i at skaffe nyt og spændende arbejde – og magt – til vores egen lille arbejdsgruppe bestående af de personer som er ansat i IBS-Erhverv. Loyaliteten overfor arbejdsgruppen er således meget stor. Jeg finder det imidlertid påfaldende at en offentlig institution som IBS-Erhverv, der er skabt med det formål at arbejde for de svage i samfundet, i højere grad arbejder for at opretholde sin egen position i hierarkiet af offentlige institutioner.

IBS-Erhvervs praksis er ideologisk investeret med et system af ideer hvoraf den overordnede ide er at arbejdskraften ensidigt skal til-

passes virksomhedernes kvalifikationsbehov. Ideen fungerer ideologisk i grundlaget for IBS-Erhverv i almindelighed og i grundlaget for Projekt København i særdeleshed. IBS-Erhverv lægger ikke skjul på at de uddannelser de kan tilbyde synshandicappede henvender sig direkte til de behov der måtte være i erhvervslivet, og lederne i IBS-Erhverv gør meget ud af deres gode kontakt til erhvervslivet. Telemarketinguddannelsen er en god uddannelse set i forhold til IBS-Erhvervs værdisæt. Det er den fordi det er rationelt at lade synshandicappede varetage en arbejdsfunktion som telefonsælger, denne rationalitet er endnu en ide i det før beskrevne system af ideer. Der mangles arbejdskraft på området, og man behøver strengt taget ikke at kunne se for at tale i telefon. Fordi arbejdsprocessen er særdeles rutinepræget, er det et overskueligt arbejde som alle kan lære. IBS-Erhverv beskriver begrundelsen for Telemarketinguddannelsen således:

”Arbejdsmarkedsprognoser peger på jobudvikling indenfor service og handel, med marketing som en del af det fremtidige vækstområde.”

(Haseman m.fl. 97:7)

”Telemarketing har gennem de seneste år beskæftigelsesmæssigt været et af de største vækstområder i USA såvel som i Europa. Det er samtidig et særdeles ”rummeligt fag”, idet metoden kan anvendes indenfor alle brancher og på mange niveauer.”

”Der er fleksible muligheder for job, som passer til den enkeltes formåen. Både personligt og fagligt. Samtidig er det et område, hvor deltidsarbejde og hjemmearbejde er muligt.”

(ibid. s.12)

Når vi i Projekt København taler om opkvalificering af eksisterende kompetencer, betyder det at de synshandicappede skal opkvalificeres til at kunne deltage på arbejdsmarkedet – der hvor der er mulighed for at de kan lirkes ind. Nyttéværdien af det arbejde der udføres i IBS-Erhverv er således målt efter hvor mange synshandicappede de kan skaffe i arbejde. Spørgsmålet er imidlertid: I hvis interesse er denne ensidige tilpasning af uddannelserne til arbejdsmarkedets behov? Inden jeg forsøger at give et svar på det spørgsmål beskriver jeg hvordan jeg synes den fungerer i praksis.

Det problem der er forbundet med at synshandicappede i højere grad end tidligere skal til at deltage på arbejdsmarkedet, er at de højst sand-

synligt kommer til at deltage på arbejdsmarkedet som en arbejdskraft der kan varetage de jobs der ikke er attraktive. For at bestride sådanne job er man nødt til at besidde nogle "negative" evner som fx evnen til at udholde monotoni, evnen til at indgå i en organisatorisk og teknisk determineret arbejdsproces, evnen til at udføre socialt nedbrydende arbejdsopgaver.

Diskursen om meningsfyldt arbejde er i 90'erne blevet til en ideologi hvor der ikke stilles spørgsmål til, om et givent arbejde er meningsfyldt eller ej – alt arbejde er meningsfyldt, hvis det bestrides af den rigtige person der besidder tilstrækkeligt negative evner. Således kan man argumentere for at visse job, der for nogle mennesker ville føles som uudholdelige, for andre kan være tilfredsstillende. Man kan endda, som i IBS-Erhvervs tilfælde, gå i den anden grøft og påstå at jobbet (og uddannelsen) er så lukrativ at man er nødt til at have en vis selektion på uddannelsen.

Tekst

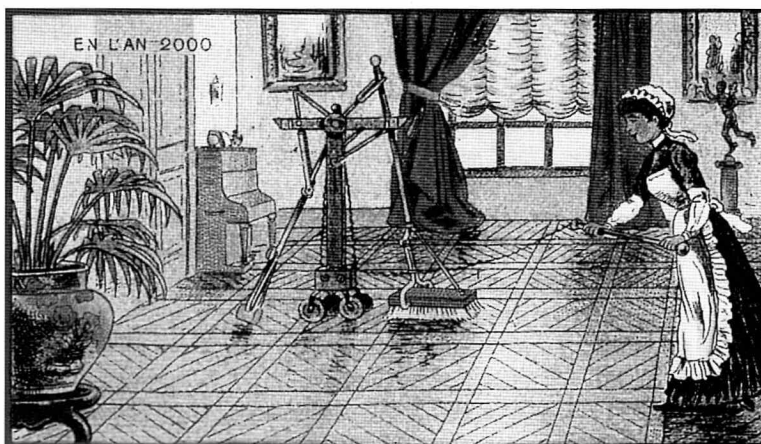
Jeg har nu beskrevet IBS-Erhverv, og de interesser de repræsenterer som en indledende afdækning af feltet af modstridende interesser om aktivering af synshandicappede. Herunder har jeg kritiseret IBS-Erhvervs praksis for at være funderet på et system af ideer der understøtter en markedsøkonomisk ideologi. Jeg har altså leveret et billede af hvad IBS-Erhverv *gør*. I det følgende vil jeg se på hvad jeg *har gjort* sammen med IBS-Erhverv.

Afrapporteringen af Projekt København bygger på 36 semistrukturerede telefoninterview med synshandicappede foretaget i perioden 1.-29. februar 2000. Selve rækkefølgen af de forskellige kapitler i afrapporteringen er anderledes end i en rapport som vi ville lave den på RUC: I en RUC-rapport er vi for eksempel tilbøjelige til at sætte konklusionen til sidst. Det gør vi ikke i afrapporteringen. De personer afrapporteringen er stilet til læser nemlig ikke det hele. Derfor er konklusionen placeret helt fremme i begyndelsen.

Afrapporteringen er stilet til de bevilgende myndigheder, i dette tilfælde embedsmænd i Københavns Kommune. Pengene til projektet blev bevilget af "Københavns Kommune og Koordineringsudvalget for den forebyggende arbejdsmarkedsindsats til fremme af arbejdsfastholdelse for københavnske borgere". De skulle derfor også godkende at pengene var blevet brugt korrekt. De fik tilsendt et kopi af rapporten samt en ansøgning¹⁾ om flere bevillinger til at fortsætte joblinjen.

Det var vores arbejdsgivere, der i forbindelse med at vi afleverede det første udkast til den færdige afrapportering (et udkast hvor vi havde placeret konklusionen til sidst), fortalte os at modtageren ikke læste hele rapporten. Hermed fortalte de os at de personer der har bemyndigelse til at bevilge penge til projekter sjældent sætter sig ordent-

Jean-Marie Coté:
In the year of 2000,
Electric Scrubbing.
1899.

ligt ind i hvad de bevilger penge til.

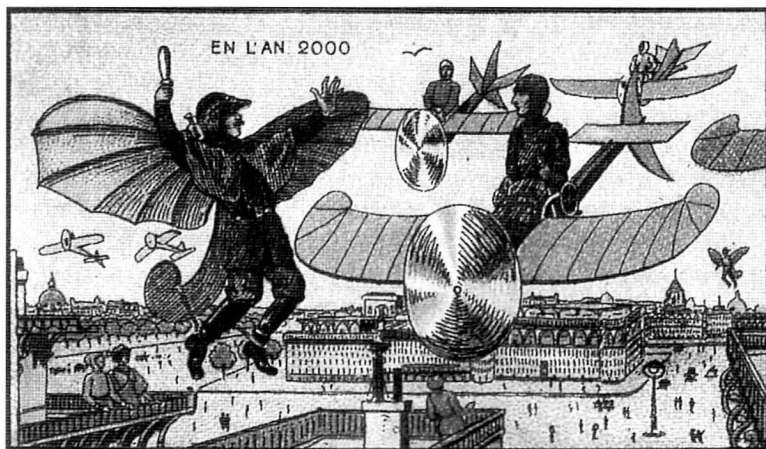
Jeg troede vi var ansat til at lave et projekt med en høj grad af gennemsigtighed²⁾. Min kollega og jeg brugte meget tid på at diskutere alle detaljer med hinanden. Vi var forberedt på at der sandsynligvis ville komme en del spørgsmål til lødigheden af vores rapport. Min erfaring fra eksaminer, gruppearbejde, midtvejsevalueringer og vejledermøder på RUC har lært mig at være forberedt på minutios kritik af mine dispositioner og konklusioner i mit skriftlige arbejde. På RUC er jeg også vant til at det jeg skriver faktisk bliver læst. Jeg troede at jeg var nødt til at være endnu bedre forberedt på kritik af mine dispositioner og konklusioner når der også var penge involveret. Det var ikke tilfældet, og jeg var i første omgang lettet; min kollega og jeg stod midt i arbejdet og havde en nært forestående deadline. Omvendt er jeg skuffet over at der ikke er tid til at sætte sig ind i hvad der gives penge til fra offentlig side og at det derfor drejer sig om at fremstille sine forslag så simpelt, ensidigt og æstetisk som muligt. Men det må gerne samtidig se akademisk ud – bare det ikke er det.

Det er selvfølgelig et problem at kommunens folk ikke sætter sig tilbunds gående ind i hvad de giver penge til. Hvis de, mod forventning, har læst af rapporteringen færdig burde de have stillet mange spørgsmål inden bevillingerne kom i hus. Det er problematisk at en offentlig virksomhed kan sælge sine

ydelser ved hjælp af en rapport hvis konklusioner hviler på så tyndt grundlag som de gør i Projekt København. Det er også problematisk at en offentlig institution er nødt til at være, eller hyre, eksperter i marketing, lay-out og andre detaljer til brug i reklameøjemed for at få sine projekter igennem hos de bevilgende kommunale instanser.

Det virker tåbeligt, når der klages over for få bevillinger til de svage i samfundet, at man som offentlig institution samtidig kaster penge ud til noget der ret beset er PR. Her er det relevant at tale om et moderne diskursivt sammenfald mellem "vare/reklamediskursen" og diskursen om den offentlige sektor, med nogle uheldige konsekvenser for den svageste del af befolkningen.

Ud over placeringen af rapportens konklusioner er vores brug af figurer og skemaer i rapporten også bestilt arbejde. Figurerne har ingen funktion ud over at tage sig godt ud³⁾. Indledningsvis regnede vi med at de skemaer der skulle med i rapporten kunne give et billede af hvilke informanter der udtalte sig hvordan. Man kunne se i skemaerne hvilket arbejde og generel social baggrund de personer der udtalte sig på en bestemt måde havde. Den database vi benyttede gav os mulighed for at krydse de forskellige oplysninger, så vi hurtigt kunne få et overblik over eksempelvis hvor mange mænd eller kvinder der samtidig havde en højere uddannelse bag sig. Et stykke tid arbejdede vi på den måde,

Jean-Marie Coté:
*In the year of 2000,
Aviation Traffic Police.*
1899.

det gav os et overblik som kan være vanskeligt at opnå når man sidder med et enkelt interview ad gangen. Men ingen af disse "krydsskemaer" er at finde i det færdige resultat. Vi fjernede dem fordi vi fik at vide at de kom for tæt på den enkelte synshandicappede, og således ikke gav os mulighed for at honorere anonymitetskravet.

Vi etablerer en joblinje på baggrund af en antagelse om at der er et behov for den. En antagelse som vi endnu hverken har fået be- eller afkræftet i interviewundersøgelsen⁴⁾.

Projekt København tager ikke hensyn til om der er interesse for projektet hos de synshandicappede. IBS-Erhverv er således kun åben for at lytte til de behov som synshandicappede skal have for at Projekt København kan blive en succes. Men ved første øjekast ligner det et glimrende tilbud til de synshandicappede at vi ikke alene vil lytte til deres behov, vi vil også søge at afhjælpe dem.

Kontakt til informanterne

Interviewdelen af Projekt København foregik telefonisk. Metoden var ikke så enkel som den lyder: Man kan ikke få oplyst telefonnumre på folk hvis eneste fællesnævner er at de besidder det samme handicap. Vi fik at vide at man på instituttet før havde skaffet informanter til en lignende undersøgelse ved at ringe de synshandicappede op som man kendte i forvejen for at spørge om de ville deltage i pågældende undersøgelse. Fremgangsmåden blev af nogle synshandicappede kritiseret for at være for personligt grænseoverskridende. Vi var derfor nødt til at være ekstremt opmærksomme på anonymitetskravet. De synshandicappede i Københavns Kommune er en forholdsvis lille gruppe, og de færdes tit de samme steder og kender hinanden. Man kan derfor ikke gengive mange personlige kendetegn før det er muligt for dem at genkende sig selv og hinanden i teksten.

I stedet tog vi kontakt til formanden for Dansk Blindesamfund – Jan Fristrup – for at bede ham om hjælp til at skaffe kontakter. Derefter gik vi til Hjælpemiddelafdelingen på instituttet. I deres arkiv fandt vi adresser på personer der havde været i kontakt med instituttet indenfor de sidste to år. De adresser sendte vi til Jan Fristrup, der i mellemtiden havde påtaget sig at sende brev og lydband

ud til samtlige de adresser han selv havde fundet blandt medlemmerne af Dansk Blindesamfund, samt de personer vi havde fundet i hjælpemiddelafdelingens kartotek. Fremgangsmåden og selve ordlyden af brevet har haft betydning for hvor mange og hvilke personer der deltog. I alt 36 personer (10%) valgte at deltage i Projekt København.

Sammenfatning

På nuværende tidspunkt kan man se hvordan vi forsøger at få Projekt København til at fremstå i et positivt lys, eller i hvert fald i det vi forestiller os er et positivt lys i forhold til projektets succes. Jeg var usikker på om 36 personer ud af 350 mulige var et godt resultat. Jeg kan roligt sige at vi havde håbet på flere, men her gik det for alvor op for mig hvor vigtigt det er med reklame i forhold til at stable et projekt på benene. Når vi skriver 10% i stedet for 36 ud af 350 er det fordi vi syntes at "det så ud af mere". Men jeg var i tvivl om vi kunne skrive i rapporten at det var et godt resultat.

Rationalet i sprogligt at "pynte" på resultatet er at vise tekstmodtageren at der er tilstrækkelig interesse for projektet blandt synshandicappede i Københavns Kommune. Konsekvensen af bestræbelserne på at konstruere en stor interesse blandt synshandicappede for Projekt København er et billede af virkeligheden der viser at det ikke er viljen til at arbejde de synshandicappede mangler. Og det er selvom det måske netop er der problemet ligger.

Direkte joblinje med hjælp til jobsøgning

"Målet med joblinjen er at åbne for en service, der giver praktisk støtte til egen jobsøgning. Joblinjen henvender sig til personer uden et job i forvejen og til personer der ønsker nye udfordringer. Praktisk støtte kan f.eks. være at finde relevante annoncer i aviser, fagblade, lokalaviser og på nettet."

(Hansen og Kristensen .34)

Det er hermed muligt for den enkelte synshandicappede at ringe og få seende assistance til at finde et job, og samtidig har vedkommende mulighed for at kritisere forholdene som han/hun synes de er for synshandicappede. Jeg følte, da vi skrev brevet, at det var et udmærket tilbud til de synshandicappede vi her lancerede og forventede derfor en

del opringninger til joblinjen, der var endda organiseret hjælp til at besvare de utallige telefonopringninger vi forventede.

Der var imidlertid ikke ret mange der ringede for at få hjælp til jobsøgning. Desuden var det kun ganske få der ringede fordi de manglede et job. Det var lidt af en skuffelse for os, joblinjen var jo den del af projektet hvor resultater ville være lette at måle: Hvor mange mennesker kunne vi reelt hjælpe med at få et arbejde? Desuden var der allerede lavet planer for at etablere en landsdækkende joblinje, og det ville derfor ikke være så godt hvis det viste sig at der ikke var særlig stor interesse blandt de synshandicappede.

Vi skriver at "25 personer har vist positiv interesse for joblinjen. 16 har ønsket at bruge joblinjen konkret". De 25 personer der har vist *positiv interesse* for joblinjen er personer der syntes at det var en god ide at etablere en joblinje, ikke fordi de selv ville gøre brug af den, men en god ide for alle de andre som ikke har noget arbejde. For de 16 der har ønsket at bruge Joblinjen konkret var den, for langt de flestes vedkommende, heller ikke det primære incitament til at de reagerede på brevet. Men da de blev spurgt, om de kunne tænke sig at blive ringet op af joblinjen til en uforpligtende samtale om job- og uddannelsesmuligheder, svarede de ofte ja.

Den største del af informanterne reagerede på brevet med venlig interesse, men kun sjældent trængte de til yderligere hjælp, eller også havde de brug for langt mere hjælp end vi kunne tilbyde (her primært flygtninge og indvandrere).

Sammenfatning

Der findes mange synshandicappede som ikke, eller kun i meget lille omfang, har været i forbindelse med IBS, også blandt de personer som vi har haft kontakt med. Flere af disse personer har derimod haft kontakt til DBS (Dansk Blindesamfund), hvor de har hørt om Projekt København. Dansk Blindesamfund adskiller sig fra IBS ved at være en interesseorganisation med det ene erklærede mål at skabe så gode vilkår for synshandicappede som muligt. IBS er en offentlig institution der udover at varetage de synshandicappedes interesser også skal varetage resten af samfundets interesser. For det meste er der naturligvis sammenfald mellem de to organisatio-

ners interesser. Men hvor DBS i sagens natur arbejder udelukkende for at få så mange bevillinger som muligt til de synshandicappede, skal IBS ofte fungere økonomisk regulerende i forhold til hvor meget vi som samfund er villige til at støtte de synshandicappede³⁾.

Projekt København er et interessesammenfald mellem DBS og IBS. Det har IBS-Erhverv draget nytte af idet Jan Fristrup, som dengang var formand for DBS, sendte 263 af de 350 breve ud til medlemmer af DBS. Jan Fristrup har selv forestået en del undersøgelser om emnet ledighed blandt synshandicappede og havde derfor en naturlig interesse i Projekt København. I forhold til at udfærdige en sådan undersøgelse indtager Jan Fristrup bare en anden position, med tilhørende anderledes rationaler, end IBS-Erhverv. En helt grundlæggende forskel er at de "mangler" Jan Fristrup fokuserer på i sine undersøgelser, er de mangler der findes i et samfund når det ikke kan sørge for at de synshandicappede kan få et ordentligt arbejde. Når han således beskriver årsagen til den dalende frekvens af synshandicappede på arbejdsmarkedet som de synshandicappedes manglende lyst til at arbejde, finder han årsagen i den ringe kvalitet det arbejdsmarked som tilbydes de synshandicappede har (Fristrup 98:93). I Projekt København og på IBS-Erhverv er fokus i langt højere grad på mangler hos de synshandicappede, mangler som Projekt København søger at afhjælpe.

Det faktum at informanten modtager brevet fra DBS kan betyde at informanten får den opfattelse at rationaler positioneret ved DBS dikterer projektet. Hvis det er sandt betyder det at den interesse vi beskriver egentlig er DBS' fortjeneste. På den måde er de 10% deltagelse til dels at betragte som *lånte fjer* og afrapporteringens påstand om at der er stor interesse blandt synshandicappede for at deltage på arbejdsmarkedet hviler på et om end endnu tyndere grundlag.

Interviewmetode

Såvel kvalitative som kvantitative interviewundersøgelser har fordele og ulemper i forhold til videnskabelige undersøgelser. Vores kvalitative metode udviklede vi undervejs, det var nødvendigt for overhovedet at have noget at skrive om. Vores arbejdsgivere havde fore-

stillet sig en kvantitativ undersøgelse som man kunne måle og veje, men vi fik undervejs overbevist dem om at grundlaget var for tyndt, det ville virke direkte utroværdigt at lave statistik på udtalelser fra 36 mennesker.

Men det er uden betydning at vores kvalitative metode faktisk fungerede godt når vi arbejder som *reklamekonsulenter*.

Vores fortælling om interviewguide og analysemetode i afrapporteringen er således mest spil for galleriet. Men uanset hvad vi søgte at få det til at se ud som, så er vores interviewmetode og analyse ikke videnskabelig. Selvom vi lærte en del om hvilke problemer synshandicappede kæmper med i dagligdagen, så var vi kun interesserede i de problemer som IBS-Erhverv på en eller anden måde kunne være behjælpelige med. Og de problemer IBS-Erhverv kan være behjælpelige med er samtidig de problemer som det kan *betale sig* for magthaverne i de offentlige forvaltninger at være behjælpelige med.

”Empirien har vist en kontrast mellem synshandicappedes forhold til uddannelse og deres forhold til arbejdsmarkedet. Det er bemærkelsesværdigt, at så mange synshandicappede har gennemført uddannelser, flere på højt niveau, og så alligevel har problemer med at få og fastholde en position på arbejdsmarkedet.” (Ibid. s.6)

Vi vil således i Projekt København kæmpe mod uretfærdigheden. Det er nemlig ikke bare bemærkelsesværdigt, det er også uretfærdigt at så mange synshandicappede har svært ved at komme ind på arbejdsmarkedet, især fordi de ofte har uddannelser med højt niveau, skriver vi.

Vi skriver at synshandicappede med gode uddannelser har svært ved at komme ind på arbejdsmarkedet fordi de synshandicappede med høje uddannelser, vi har talt med, fortæller os at det er sådan. De synes i øvrigt at det er en dårlig samfundsmæssig udnyttelse af ressourcer at bekoste gode uddannelser til synshandicappede, når de så ikke kan bruges til noget alligevel på arbejdsmarkedet. En af informanterne udtrykker det således:

”Jeg synes det er synd at spilde penge på uddannelser der ikke bliver brugt til noget ... Fra et samfundsmæssigt synspunkt er det et problem at man først poster en masse penge i uddannelser og hjælpe-

midler til blinde så de kan klare disse uddannelser når man så ikke drager nytte af alle disse udgifter bagefter, ved at sørge for at de kan få et arbejde... Jeg har gået 15 år uden at foretage mig noget – det har være for let.”

(Informant i Projekt København)

Med udgangspunkt i sådanne udtalelser har vi konstrueret en antagonisme mellem positionen der synes at det er godt at give de synshandicappede en høj uddannelse, og positionen som ikke synes at det kan betale sig, når de synshandicappede alligevel ikke kan drage nytte af den på arbejdsmarkedet. I den rationelle drift af de moderne offentlige institutioner er det oplagt at den position hvis rationaler er billige løsninger vinder diskursen. I afrapporteringen har vi, med vores gode intentioner om at omstrukturere de snærende rammer som hæmmer de synshandicappede, faktisk været med til at forårsage nøjagtig det modsatte. Godt hjulpet på vej af informanterne har vi gjort det endnu vanskeligere for synshandicappede selv at vælge en uddannelse. Men vi har måske gjort det nemmere for dem at tage en uddannelse som fører direkte ud i et arbejde som ingen andre gider at have og hvor der derfor er mangel på personale. Men jeg kan ikke forestille mig at det er det de synshandicappede ønsker.

Vores konstruktion af virkeligheden i den diskursive praksis om Projekt København bygger på udtalelser de synshandicappede selv er kommet med. Men det er kun de udtalelser vi som forfattere vælger at lægge vægt på der kommer til at repræsentere virkeligheden. I de interview vi har foretaget kommer der imidlertid mange andre ting frem som vi ikke tager stilling til i afrapporteringen. En af de informanter der kritiserede IBS-Erhvervs arbejde kom for eksempel ikke til orde:

”Jeg er vred over den behandling jeg har fået fra socialrådgivere både på IBS og i Ballerup kommune...Den uddannelse jeg har taget har socialrådgiveren på IBS direkte frarådet mig at tage. Jeg mener faktisk at man som synshandicappet nogen gange skal lade være med at høre efter hvad sagsbehandleren siger når de fraråder en at gå i gang med det man har lyst til ... Herefter gik jeg til min egen sagsbehandler i kommunen. Hun frarådede også at jeg gik i gang med pågældende uddannelse ... jeg synes at det ville være en god ide hvis blinde der har gennemført nogle uddan-

nelser eller andet de er blevet frarådet kommer ud på instituttet og forklarer hvordan de har gjort. Der er mange muligheder for synshandicappede i forhold til job indenfor social og sundhedssektoren. Dog mener jeg ikke at det skal udvikle sig sådan at alle blinde bliver henvist til den sektor. Jeg var selv ude for, på IBS, at blive henvist til at læse til socialrådgiver, selv om jeg slet ikke havde ytret nogen ønsker i den retning. Jeg mener ikke der skal være nogle deciderede blindeerhverv.”

(Informant i Projekt København)

Informanten er opmærksom på risikoen for at der oprettes deciderede blindeerhverv. Hun har mærket på egen krop, hvor utilfredsstillende det er at blive anbragt et sted blot fordi det nu engang er praktisk. Men vi har i Projekt København ikke fundet hendes udtalelser værd at bruge i forbindelse med afrapporteringen.

Opkvalificering af kompetencer?

I dette underafsnit til undersøgelsens resultater antydes nogle psykologiske forhold der gør sig gældende hos informanterne:

”Informanterne er aktive mennesker, der er vant til at forholde sig til nye situationer... Undersøgelsen viser, at informanterne er en gruppe mennesker, der er vant til at skulle yde en ekstra indsats i hverdagen. Hver eneste gang, der sker noget nyt, er de tvunget til at bruge meget energi på at forholde sig til disse nye ting. De er nødt til konstant at øve sig i at omstille sig til nye forhold. Nogle af de nye begreber på det moderne arbejdsmarked er ”livslang læring” og ”fleksibilitet”. For informanterne i Projekt København er disse begreber ikke noget nyt, det er vilkår, de konstant lever under i kraft af deres handicap.”

(Hansen og Kristensen 2000:6)

Før blev der gjort opmærksom på at Projekt København vil se på hvordan de rammer der fastlåser synshandicappede i en position uden for arbejdsmarkedet kan omstruktureres. Men i ovenstående citat er fokus stadig på de synshandicappede og deres kvalifikationer til at indgå i de selvsamme rammer som fastlåser dem. Teksten repræsenterer altså stadig en ensidig dikotomisk analyse hvor de synshandicappede forsøges passet ind i de i forvejen fastsatte rammer – nogle rammer der heller ikke i denne omgang stilles spørgsmål til. Det betragtes endda som naturgivent at

de nye begreber på det moderne arbejdsmarked er livslang læring og fleksibilitet. Herved rekonstrueres et system af ideer som de synshandicappede passes ind i.

Synshandicappede er nødt til at forholde sig meget konkret til selv små forandringer i hverdagen – eksempelvis betyder det meget for en synshandicappet hvis kommunen flytter en busholdeplads, eller hvis DSB ændrer afgangstider. Selv de mindste forandringer kan volde store problemer fordi synshandicappede bruger hukommelsen og vanen til at gebærde sig i den praktiske hverdag. Den daglige *tvang* til at forholde sig konkret til forandringer beskrives i afrapporteringen som en kvalitet – eller kapital – som direkte kan overføres som en ressource på *det moderne arbejdsmarked*. Denne diskursive ”kapitaloverførsel” er en *psykologisering* af de synshandicappedes evner.

Men i denne diskursive konstruktion ses der bort fra at der er tale om *tvang*. Vi har konstrueret et diskursivt sammenfald mellem tvang og kvalitet – tvang er godt står der indirekte. Men selvom vi skriver at tvang er godt, er det stadig irriterende for den enkelte synshandicappede når der sker forandringer i vedkommendes hverdag. Et diskursivt sammenfald mellem tvang og *dårlig* kvalitet er derfor mindst lige så nærliggende som vores konstruktion, og det er det da også for den første synshandicappede vi interviewer. Han fortæller os netop at de daglige praktiske besværligheder de synshandicappede skal forholde sig til er en medvirkende årsag til at de er nogle af de mest konservative mennesker han kender. Det han fortæller os er at de synshandicappede generelt ikke bryder sig om forandringer, eftersom det er ensbetydende med besværligheder. Den selvsamme informant spåede os også en del problemer med at få fat i informanter, eftersom de synshandicappede ikke er interesseret i de forandringer vores projekt kunne medføre – og man kan sige at han fik ret. Men hvorfor vælger vi at konstruere de synshandicappede som *omstillingsparate* når det så åbenlyst er det modsatte der gør sig gældende?

I afrapporteringen påhæfter vi de synshandicappedes kvalifikationer positivt ladede ord som omstillingsparathed og fleksibilitet. Det er kvalifikationer som erhvervslivet ønsker, og som vi skriver de synshandicappede har.

Imidlertid er det ikke de kvalifikationer jeg forbinder med at være telemarketinguddannet telefonsælger i for eksempel Telehandelshus. Der ser jeg det som langt mere nyttigt at besidde "...evnen til at udholde monotoni (og) evnen til at indgå i en organisatorisk og teknisk determineret arbejdsproces..." (Mathiesen 99:40).

Rationalet i konstruktionen af de synshandicappede så de passer til det moderne arbejdsmarked bunder i vores ønske om at reklamere for de synshandicappedes arbejdskraft. Vi konstruerer dem som en arbejdsresource der besidder kvaliteter som *omstillingsparathed* og *fleksibilitet* – kvaliteter som vi ved er i højsædet på det moderne arbejdsmarked.

I indledningen til rapporten beskrives formålsparagraffer for Institutet for Blinde og Svagsynede og for IBS-Erhverv:

"Institutet har som mål at hjælpe unge og voksne med synshandicap til at fungere bedst muligt i en seende verden og få en tilværelse så nær det normale som muligt på trods af nedsat eller manglende syn. Institutet arbejder gennem rådgivning og vejledning, kursusvirksomhed, undervisning og erhvervsmæssig revalidering.

IBS-ERHVERV tilbyder erhvervsuddannelser, fagundervisning og kurser i et erhvervsrettet og udviklingsorienteret miljø med direkte kontakt til erhvervslivet. Fokus er på det hele menneske."

(Hansen og Kristensen 2000:3)

Det er de synshandicappede der er i fokus i beskrivelsen af IBS. I opremsningen af hvad IBS-Erhverv kan tilbyde nævnes de synshandicappede ikke med et ord. Hvis man læser IBS-Erhvervs profil alene er der ikke noget der leder tankerne hen på at vi har med en institution at gøre der henvender sig til handicappede. Der anvendes udelukkende ord med reference til erhvervsmæssig diskurs: *erhvervsuddannelser*, *fagundervisning*, *kurser i et erhvervsrettet og udviklingsorienteret miljø med direkte kontakt til erhvervslivet*. At deltage i erhvervslivet er artikuleret i teksten som noget meget centralt. Ordet "erhverv" forekommer for eksempel fire gange på to en halv linje der afsluttes med IBS-Erhvervs *yndlingscredo*: "Fokus er på det hele menneske". Jeg anser interdiskursiviteten mellem diskur-

sen om det moderne erhvervsliv og diskursen om *det hele menneske* som en konstruktion gjort af moderne humanister der udfører social ingeniørkunst.

IBS-Erhverv fungerer på mange måder som en privat virksomhed – jo flere personer IBS-Erhverv kan få lirket ud på arbejdsmarkedet, jo større succes har IBS-Erhverv. Reklamen er en vigtig del af vores tekst, og kan vi få det til at se ud som om de synshandicappede er parate til at deltage på arbejdsmarkedet, blot med lidt hjælp fra IBS-Erhverv, betyder det en værtditilskrivelse af IBS-Erhvervs position i feltet.

Jobsøgning er det første emne i Københavns Kommunes program for projektmidler søgt af IBS-Erhverv. Formålet med midlerne er at få flere – måske egnede – personer ud på arbejdsmarkedet. Vi skriver der er 16 informanter der har givet udtryk for behov for hjælp til at søge et arbejde:

"16 informanter har givet udtryk for konkrete behov i forbindelse med jobsøgning. Det handler om støtte til at finde relevante stillingsannoncer og støtte til at skrive ansøgninger.

Næsten alle informanter giver udtryk for at mangle viden om jobmuligheder."

(Hansen og Kristensen 2000:7)

Hermed er vi ved at konstruere kundegrundlaget for en joblinje for synshandicappede i Københavns Kommune. Men de 16 informanter, som vi siger har brug for en joblinje, er stadig kun 16 ud af de 350 synshandicappede som modtog brevet. Ud af de 16 personer er syv ledige, de ni andre er i et arbejdsforhold. Blandt de syv ledige har de fem taget en uddannelse på almindelige vilkår sammen med seende. De har alle været i arbejde før på baggrund af deres uddannelser, men har siden haft svært ved at finde arbejde der modsvarer deres kvalifikationer og ambitioner. Af de to sidste er den ene en ældre mand som ikke har lyst til at komme på arbejdsmarkedet igen, han ringede fordi han følte sig forpligtet overfor IBS til at deltage i undersøgelsen. Den anden er flygtning. Han har virkelig brug for hjælp, men ikke kun fordi han er blind. Desværre ligger det ikke indenfor joblinjens kompetenceområde at hjælpe ham. Blandt de ni der er i arbejde arbejder de fire i beskyttede aktiveringsjob som de gerne vil

væk fra. To er i øjeblikket under uddannelse og vil gerne være på forkant med deres kommende arbejdsituation. De tager imod al den hjælp de kan få, som de siger. En er på barsel, mens de to sidste ønsker deres nuværende arbejdsforhold timemæssigt ændret.

Blandt de 16 informanter som vi skriver har givet udtryk for konkrete behov i forbindelse med jobsøgning, er der reelt kun en der ikke allerede er bekendt med sine muligheder for deltagelse på arbejdsmarkedet, men det er mere fordi han er flygtning end fordi han er synshandicappet. Alligevel skriver vi: *De 16 informanter, der ønsker støtte til jobsøgning, er ikke særlig godt bekendt med arbejdsmarkedet.* Rationalet i at skrive sådan er at konstruere et behov for en joblinje. Ud fra ovenstående gennemgang af de 16 informanter der beskrives som potentielle kunder til en joblinje er det kun ganske få som ikke har kendskab til arbejdsmarkedet – de fleste er endda i arbejde. Når de alligevel har sagt ja til spørgsmålet om de har brug for hjælp til jobsøgning, er det ofte fordi de ikke vil lade en chance gå fra sig til at få et bedre arbejde end det de har i forvejen.

Jobfastholdelse

Jobfastholdelse er det andet emne i kommunens program for de projektmidler IBS-Erhverv søgte. Det er kommunens erfaring at mange mennesker, ikke kun handicappede, glider ud af det moderne arbejdsmarked fordi de ikke kan klare de krav der stilles. I den sammenhæng stillede vi informanterne følgende spørgsmål: *Har du behov for støtte til at beholde dit nuværende arbejde?* Det altoverskyggende tema blandt informanterne, i forhold til dette spørgsmål, var opkvalificering i brugen af edb.

”En markant andel af informanterne har brug for edb-hjælpe midler i deres hverdag. Enkelte har oplevet en træghed med at få bevilget hjælpe midlerne 'hurtigt nok'. Sagsbehandlingen er foregået langsommere, end arbejdspladsen syntes var rimeligt. Informanterne har oplevet dette som et yderligere arbejdspress. Andre kommentarer til edb-støtten er at den akutte edb-bistand ofte er vanskelig at finde.”

(Hansen og Kristensen 2000:7)

Næsten alle informanter har en mening om edb og edb-hjælpe midler. De der har en vis

erfaring i brugen af edb, beskriver nogle konkrete problemer i den forbindelse. Andre kender ikke meget til brugen af edb, men har alligevel en forestilling om at det ville være godt at få udvidet deres kendskab til området. Edb-hjælpe midler er efterspurgt blandt informanterne. Man får som synshandicappet bevilget edb-hjælpe midler under særlige omstændigheder – for eksempel i forbindelse med behov opstået i tilknytning til arbejdspladsen. Det store problem i den sammenhæng er at der ikke bevilges hjælpe midler før den synshandicappede er blevet lovet et arbejde. Det vil sige at den synshandicappede ikke til en eventuel jobsamtale kan fortælle arbejdsgiveren hvilke hjælpe midler han eller hun kan tage med på arbejdet. Det betragter flere af informanterne som et væsentligt problem i forhold til overhovedet at få et arbejde.

Andre betragter deres begrænsede kendskab til edb som et problem i forhold til at beholde deres nuværende job. Det er især problematisk hvis arbejdsgiveren betragter den synshandicappede som andenrangs arbejdskraft og måske ikke er villig til at betale for at vedkommende kan deltage i kursus, eller på anden måde videreudanne sig.

En informant er ansat ved politiet i 1/3 ordning⁶⁾. Hun belyser følgende problemstilling:

”...jeg vil også gerne have videreuddannelse eller kurser men min arbejdsgiver er ikke interesseret i at sende mig på kurser da jeg så pludselig vil blive en udgift... jeg oplever ringere vilkår end andre i tilsvarende arbejde, da min tilstedeværelse på arbejdet stort set er finansieret af kommunen.”

(Informant i Projekt København)

Informanten bliver en udgift for arbejdsgiveren, fordi der skal betales fuld pris for en vikar i den tid hun er på kursus. Informanten er fastlåst i en bestemt position på arbejdsmarkedet. Hun ville gerne have nogle kurser i brugen af edb, men har faktisk ikke nogen mulighed for det så længe hun er i arbejde. De forskellige støtteordninger der tilbydes fra det offentlige til arbejdsgiveren har altså også en bagside. En anden informant vægrer sig ved at søge et skånejob fordi, som han siger:

”Skånejobs er en dårlig ide, de giver ikke pensionsmulighed, man kan ikke få understøttelse når man

ryger ud af skånejobbet igen. Det er grunden til at jeg ikke har søgt et skånejob. Jeg vil ikke miste mine dagpengerettigheder.”

(Informant i Projekt København)

Informanten har været arbejdssøgende gennem længere tid. Han vil helst have en stilling på almindelige vilkår, ellers kan han hverken bevare sine dagpengerettigheder eller pensionsmuligheder. Han har indtil videre sendt 150 ansøgninger uden resultat.

Udover de to ovenstående eksempler på rammer der fastlåser synshandicappede, taler flere informanter om besværligheder forbundet med at tage uddannelser og arbejde indenfor områder der ikke normalt betragtes som blindeerhverv. Nogle har job og har taget uddannelser som blev dem frarådet af socialrådgivere.

Jeg har nu opridset nogle af de rammer som de synshandicappede selv opfatter som fastlåsende. Men de eksempler jeg har beskrevet er ikke med i afrapporteringen. I afrapporteringen skriver vi i stedet:

”Et andet markant behov (udover edb-bistand red.) i forbindelse med jobfastholdelse er en generel hensyntagen, både fra kommunal side og fra arbejdsgiverside. Behov formuleret som ”det kommunale hensyn” har en meget konkret karakter; der ønskes hurtig og fleksibel økonomisk støtte til jobordninger, der styrker integrationen på arbejdsmarkedet.”

(Hansen og Kristensen 2000:8)

Vi diskuterer *ikke* de jobordninger som informanterne gør os opmærksomme på har nogle negative konsekvenser. Vi giver således heller ikke noget bud på hvordan de fastlåsende rammer kan omstruktureres. Tværtimod opfordrer vi til at de eksisterende ordninger intensiveres. Og det til trods for at informanterne netop lægger op til en problematisering af de eksisterende ordninger.

Fraværet af en kritisk holdning til de eksisterende rammer er endnu mere udtalt i det næste, vi skriver:

”Det hensyn, informanterne efterspørger hos arbejdsgiverne, formuleres som ønsker. Det handler om, at arbejdspladsen (forhåbentlig) er villig til at ’give plads til’, at den enkelte synshandicappede kan udføre sit arbejde under hensyntagen til sit handicap på så lige vilkår som muligt.”

(Ibid. s.8)

Der stilles ingen krav til arbejdsgiveren i afrapporteringen, tværtimod leffles der for arbejdsgiverens *gode vilje*. Men den underdanighed der udtrykkes er ikke repræsenteret hos informanterne, den står for vores egen regning.

Undervejs i forløbet fik min kollega og jeg stadig større forståelse for hvilke problemer man som synshandicappet har at kæmpe med, hvis ikke den nødvendige hjælp er til rådighed. Indledningsvis syntes vi at informanterne stillede temmeligt store krav til hjælpemidler og service generelt, mange ville gerne have en computer. Mange var vrede over den tid det tog med sagsbehandlingen i forhold til deres ansøgninger etc. På spørgsmålet: ”har du brug for hjælp?” var der mange der svarede nej. Undervejs i interviewet fandt vi ud af at de faktisk allerede modtog supplerende pension, gratis hjælpemidler eller andet, der af os kunne betegnes som hjælp. Da vi forelagde det for vores arbejdsgiver fortalte hun os at disse ting ikke er at betragte som hjælp, men som noget den synshandicappede har brug for, på samme niveau som vi andre har brug for kuglepenne, lommeregner etc.

Det interessante i denne sammenhæng er, at vi som universitetsstuderende, med vores påståede kritiske indstilling til den sociale virkelighed, alligevel ikke havde den fulde forståelse for støtten til de svage deltagere i et demokratisk fællesskab.

Ønsker

Følgende tre sætninger mente vi kunne samle informanternes ønsker som de kommer frem i interviewene:

- Informanterne ønsker en uddannelse der kan resultere i et arbejde.
- Informanterne ønsker at deltage på arbejdsmarkedet.
- Informanterne ønsker mulighed for at følge deres personlige interesser.

(Hansen og Kristensen 2000:8)

Uddannelsernes tilpasning til arbejdsmarkedet er et centralt tema i Projekt København, men det er også et centralt tema i forhold til IBS-Erhvervs berettigelse, derfor er det vigtigt at informanterne interesserer sig for dette emne. Derfor skriver vi at *informanterne ønsker en*

uddannelse der kan resultere i et arbejde. Vi stiller ikke på noget tidspunkt i rapporten, eller i forløbet, spørgsmål til den tætte forbindelse mellem uddannelse og arbejde som vi legitimerer i afrapporteringen. Det gør informanterne heller ikke. Deltagelse på det eksisterende arbejdsmarked fremstår apriorisk som den eneste grund til at uddanne sig. Modpositionerne til de positioner der repræsenteres af de tre sætninger kommer således ikke til udtryk i teksten.

Forslag til handling

Ideen til dette sidste afsnit i "Undersøgelsens resultater" fik vi af den konsulent som har stået for grafisk design og illustrationer i rapporten. Han deltog i det sidste møde vi havde med vores arbejdsgivere. Vi skulle aftale med ham hvordan rapportens lay-out skulle se ud. Han havde på det tidspunkt læst vores rapport, og han følte sig kaldet til at fungere som en slags mentor for os, han fortalte at hvis vi kom til at lave noget tilsvarende i fremtiden, er det altid en god ide at skrive nogle visioner ned i rapporten. Det råd tog vi til os og producerede derefter afsnittet *forslag til handling*. Afsnittet er delt op i fire forslag. I det første forslag sættes der fokus på at få de synshandicappede motiveret til at deltage på arbejdsmarkedet:

"Undersøgelsen viser et stort behov for rådgivning der i større grad fokuserer på at få synshandicappede i job. Herunder skal den enkelte synshandicappede gøres opmærksom på at han/hun godt kan deltage på arbejdsmarkedet på trods af sit handicap."

(Hansen og Kristensen 2000:8)

Det er de synshandicappede den er gal med, det er dem der skal have den rette motivation. Vi foreslår at det professionelle behandlerssystem fokuserer yderligere på at få de synshandicappede til at tro på at de er gode nok til at deltage på arbejdsmarkedet. I fremstillingen antager vi altså at de synshandicappede ikke selv tror på at de kan deltage på arbejdsmarkedet. Det næste forslag går på adgangen til synskompenserende hjælpemidler.

"Informanterne efterlyser en nemmere adgang til synskompenserende hjælpemidler og arbejdsredskaber. Frem for alt skal de være til rådighed i god tid, sådan

at den enkelte synshandicappede ved hvad han/hun kan tage med ud på arbejdspladsen og uddannelsen." (ibid. s.8)

Synskompenserende hjælpemidler er vigtige for mange af informanterne, og der er tilsyneladende mange problemer med at skaffe de nødvendige hjælpemidler hurtigt nok. Det er et paradoks at de synshandicappede skal mangle hjælpemidler, når der samtidig postes store beløb i reklamearbejde for blandt andet IBS-Erhverv (herunder min egen løn). Ifølge denne diskursanalytiske rekonstruktion af Projekt København er det vanskeligt at se hvordan de cirka 250000 kroner der indledningsvis blev bevilget til Projekt København er kommet de synshandicappede til gode.

"Informanterne påpeger at uddannelser og kurser for blinde og svagsynede i højere grad skal målrettes til arbejdsmarkedets behov."

(ibid. s.8)

Her siges det så tydeligt som det kan siges: Det er arbejdsmarkedets behov der skal tilgodeses og ikke de synshandicappedes.

"Undersøgelsen viser et behov for en joblinje. Informanterne ønsker viden om arbejdsmarkedet og viden om hvordan man kvalificerer sig til arbejdsmarkedet."

(ibid. s.8)

Dette fungerer som Projekt Københavns afsluttende anmodning til Kommunen om flere midler til at udbygge joblinjen.

Sammenfatning

Afrapporteringen skildrer de synshandicappede som individer der er meget interesserede i at komme ud på arbejdsmarkedet. Det ser således ikke ud som om der er noget til hinder i forhold til socialiseringen af de synshandicappede på arbejdsmarkedet – de har viljen, de har fleksibiliteten og de har evnerne. Men det er ikke det Jan Frstrup får ud af sine undersøgelser. Han gør opmærksom på at vi som samfund i mange år har marginaliseret vores synshandicappede således at de netop ikke har vilje, fleksibilitet eller evne til at deltage på arbejdsmarkedet. Den lave interesse for Projekt København er blot en af indikatorerne på at han har ret. I Projekt

København har vi blot lagt fokus lidt anderledes, så det ikke ser sådan ud. Men til trods for at informanterne spørges om hvad de har lyst til, gives de i Projekt København kun mulighed for at have lyst til noget som er nyttigt. I afrapporteringen ser det således ud til at der er en oprigtig lyst blandt synshandicappede til at komme ud på arbejdsmarkedet.

De synshandicappede deltagere i Projekt København kan polariseres således at den ene pol består af de som ringer ind og fortæller at der er noget galt med systemet, fordi systemet ikke sørger for at få flere folk i arbejde. De tager gerne udgangspunkt i deres egen situation for at vise hvor godt det kan gå, når bare man selv tager sig sammen. Det har et udseende af gode intentioner, når de gør opmærksom på at andre sikkert ikke ville kunne klare det lige så godt som de selv, uden en god portion hjælp. Den modsatte pol repræsenteres af dem for hvem det går aller værst. De er udpræget taknemmelige. De kunne aldrig finde på at brokke sig over den hjælp de får. De tager den nemlig slet ikke for givet da de aldrig har modtaget nogen nævneværdig hjælp. I den gruppe finder vi for eksempel en lille gruppe af flygtninge.

Undertrykkelsen og den symbolske vold er repræsenteret i afrapporteringen. De som i virkeligheden burde klage, de gør det ikke da de ikke mener de er berettiget til det. Men der er stadig nogle informanter som befinder sig mellem de to beskrevne poler. Deres adfærd er endnu ikke helt reguleret. En af dem udtrykker de synshandicappedes problemer således: "Skånejobs er at pisse på folk!" Og det var måske de folk der skulle have været til orde med de problemer som de peger på, hvis Projekt København skulle have repræsenteret et demokratisk indlæg i debatten.

Offentlig virksomhed på markedets vilkår

IBS-Erhverv er den nyeste afdeling på IBS. Som det står beskrevet i forbindelse med de tre ledes præsentation af egne erfaringer og kvalifikationer i projektbeskrivelsen, så er IBS-Erhverv særdeles markedsøkonomisk orienteret, hvilket blandt andet ses i projektbeskrivelsen i forbindelse med præsentationen af Telehandelshus og de ansatte:

"Telehandelshus er en kooperativ virksomhed – ejet af de ansatte, der primært er synshandicappede. Det er

en "social virksomhed" i sin hensigt, men drives som telemarketingbureau på almindelige kommercielle vilkår med projektleder som direktør.

Det er ikke de ansattes ønske at fungere eller blive kendt som en social virksomhed. Vi ønsker at være kendt for dygtig faglighed med stor menneskelig ekspertise."

(Hasemann m.fl. s.39)

Telehandelshus, som privat virksomhed, er speciel idet den ligger på en offentlig institution som den har meget tæt forbindelse til. Det er de tre ledere af IBS-Erhverv der står for den overordnede styring af virksomheden Telehandelshus. Men selvom Telehandelshus er en privat virksomhed er de tre ledere offentligt ansatte. Telehandelshus er et "selskab med begrænset ansvar" (s.m.b.a) der gør det muligt at lade den faste stab af medarbejdere være ejere. Men det er reelt de tre ledere af IBS-Erhverv der står for den overordnede styring og drift, det er også dem der er afsender af ovenstående citat, så selvom det fremstår som om det er de ansattes ønsker der tilkendes gives i citatet, så må det "vi" der står i fjerde linje også omfatte forfatterne af projektbeskrivelsen – det vil sige de tre ledere af IBS-Erhverv.

Holdningen til "social virksomhed" fremstår negativt. Indirekte artikulerer teksten social virksomhed som modsætningen til *dygtig faglighed og stor menneskelig ekspertise*. Modsætningsparret social virksomhed og privat virksomhed fremstår med en klar overvægt til det private erhvervsliv. Denne leflen for det private erhvervsliv skinner ligeledes igennem i følgende eksempel:

"Efter implementeringen af projektet i IBS fra januar 1998, er det et mål for TELEHANDELSHUS, at blive i stand til at danne fundament for et dynamisk praktisk og progressivt erhvervsmiljø for synshandicappede.

Et forbillede for telemarketinguddannelsen og IBS-Erhverv, der viser, at det nytter at tænke anderledes. En udsædvanlig kombination, hvor en enhed med sin egen virksomhedskultur er placeret i en offentlig institutions rammer. Virksomheden ledes af en entusiastisk bestyrelse bestående af driftige erhvervsledere og personer, der efterlever og blåstempler de etiske værdier, telemarketinguddannelse og TELEHANDELSHUS tilstræber."

(Hasemann m.fl. s.40)

Lidt polemisk kan man sige at Telehandelshus fungerer som en legestue hvor de studerende, de ansatte og de tre ledere af IBS-Erhverv kan lege selvstændige erhvervsdrivende på det private arbejdsmarked, men under beskyttende offentlige rammer. De etiske værdier, som telemarketinguddannelsen og Telehandelshus tilstræber, er de markedsøkonomiske værdier.

IBS-Erhverv, og måden afdelingen er drevet på, er måske ikke et typisk eksempel på moderniseringen af den offentlige sektor, men den repræsenterer en interdiskurs mellem privat og offentligt drevet virksomhed som er meget tidstypisk. IBS-Erhverv er effektive idet de formår at få synshandicappede i arbejde ved hjælp af en kort og billig uddannelse indenfor telemarketing. Det er noget de er meget stolte af og derfor gør en del ud af at vise i projektbeskrivelsen.

Når IBS-Erhverv initierer et nyt projekt skal de forholde sig til hvad deres brugere (de synshandicappede) synes, men også hvad de bevilgende myndigheder synes. Hvis disse to grupper er enige er der ingen problemer. Er de derimod ikke det, må man gøre noget således at det i det mindste ser ud som om de er enige. Projekt København har spurgt de synshandicappede om de har lyst til at få lettet deres adgang til arbejdsmarkedet. Vi konstruerede det efterfølgende i rapporten således at det ikke bare så ud til at de havde lyst til at komme ud på arbejdsmarkedet, de var også særdeles velegnede. Sådan et projekt møder selvsagt god vilje fra de bevilgende myndigheder, i dette tilfælde Københavns Kommune. Projektet ligner en "fornuftig investering". Men de sikre vindere i Projekt København er kun de som forestår projektet – her IBS-Erhverv. Både deres kulturelle og økonomiske kapital er øget, og de har fået endnu større magtbeføjelser, eller i hvert fald cementeret dem de havde i forvejen.

De forskellige afdelinger indenfor IBS kappes om bevillingerne med succeshistorier som våben. Den afdeling der kan fremvise flest succeshistorier på den bedste måde vinder midlerne. For IBS-Erhverv kan det derfor ikke betale sig at investere i de svageste grupper, da disse er vanskelige at få til at gennemføre uddannelsen og få arbejde bagefter. IBS-Erhverv bestrider tilsyneladende så høj en position på IBS at de kan tillade sig at sortere i deres elever.

"Projektet har udvalgt studerende, der har vist særlig interesse og evner i forhold til projektet. Studerende, der i særlig grad har haft vilje, dygtighed og i særdeleshed mod til at følge det, hjertet brænder for."

(ibid. s.8)

Det gælder om at sælge varen og har man gode elever på sin uddannelse er man sikret en høj grad af gennemførelse samt at en stor del af eleverne kan komme i arbejde bagefter. Det betyder succes og dermed cementering eller øgning af IBS-Erhvervs position. Ligeledes var det da heller ikke alle der ringer ind til joblinjen som Projekt København følte sig kaldet til at hjælpe med at få et arbejde. Dem der eksempelvis ikke kunne hjælpes var de som kun havde meget få kvalifikationer i forvejen. Det er for eksempel gruppen af flygtninge/indvandrere.

Det er den offentlige sektors opgave at opretholde den sociale retfærdighed i samfundet. Men med den øgede forståelse af den offentlige sektor ud fra et system af ideer som individualisering, fleksibilitet, effektivitet, decentralisering, psykologisering, selvforvaltning etc. bliver det efter min mening stadig vanskeligere for den offentlige sektor at bestride denne opgave.

Omsorgsdelen

Hvor bliver omsorgen af i dette konglomerat af reklame, management, individualisering og konkurrence? Som jeg ser det er omsorgen "gået af mode", omsorg er ikke en diskurs der ligger højt i diskursordenen defineret ved *den moderne offentlige sektor*. En af informanterne i Projekt København udtaler følgende i forbindelse med joblinjens værdi på IBS.

"Hvis man laver sådan en linje skal den være meget kvalificeret i forhold til at vide hvad man kan sætte folk i gang med og have kontakt til arbejdsmarkedet, der er for meget omsorgssnak. Jeg mener dog at der i forvejen på IBS er ansat socialrådgivere der skulle varetage joblinjens funktioner. De er imidlertid meget mere optaget af omsorgsopgaver. Jeg har ikke mærket meget aktiv udfarende virksomhed i forhold til at skaffe nogle job, eller til at presse nogle til at gå i job...Mit løsningsforslag er at der skulle være nogle ildsjæle blandt socialrådgiverne – nogle der tænker mindre på omsorg og mere på at lave aggressivt arbejde. Jeg oplever socialrådgivningen som lidt for rutineret og konventionel. Ingen har lyst og evne til at

gå ud over de aller mest firkantede regler. Det gælder om at få lirket folk ind på arbejdsmarkedet.”

(Informant i Projekt København)

Citatet er et eksempel på *vindernes perspektiv på taberne*. Informanten blev synshandicappet i en sen alder og har gennem det meste af sit liv haft fuldt syn. Han er højt uddannet og ansat i en overordnet stilling. Kendetegnende for hans udtalelse, samt flere andres, er kritikken af at omsorgsdelen i den sociale sektor (her socialrådgivere generelt og på IBS især) har tendens til at overskygge det man kan kalde den mere funktionalistiske og nytteorienterede del af det sociale arbejde, som det at skaffe job til de synshandicappede må siges at være. Informanten synes der mangler vilje (hos socialrådgivere) til at presse de synshandicappede ud i arbejde.

Tidsstrømmen dikterer privatiseringer, udliciteringer og modernisering. Men samtidig accepteres det at den menneskelige omsorg der ligger i den offentlige sektor underkendes til fordel for arbejde der kan betale sig, ud fra et rent økonomisk nytteperspektiv. Det er i stadig større grad den økonomiske retorik der er fremherskende i alle afdelinger af den offentlige sektor. Forbilledet er den private sektor.

Der er ingen grund til at tro at omsorgsarbejdet bliver mindre end det har været før i den offentlige sektor, det ser foreløbigt ikke sådan ud. Men foruden omsorgsarbejdet skal de offentligt ansatte nu også tage sig af de administrative opgaver der hører til driften af en forretning. Herunder findes for eksempel "Økonomistyring, Ledelse og Organisation, PR og Markedsføring og Forskning og Udvikling" (Hjort 2000:15). Foruden disse *kvantitative* fornyelser af arbejdet for den offentligt ansatte peger Hjort også på en kvalitativ forandring:

"Rent *kvalitativt* ændrer karakteren af den offentlige "kerneydelse" sig imidlertid også. Den relation der er kernen i arbejdet med mennesker, ændrer sig fra at være en retsstatslig defineret relation mellem den offentlige ansatte og borgerne – defineret som repræsentanter for de almene samfundsmæssige interesser – til at være en kontraktlig forhandlet relation mellem den offentlige servicemedarbejder og den konkrete (for-)bruger."

(Hjort 2000:15)

Blandt de personer der i ovenstående citat kaldes *(for-)brugere* er en stor del af dem svage brugere. Ovenstående betyder altså (også) at svage individer og grupper i samfundet skal til at forhandle om den hjælp, som før i højere udstrækning er blevet dem givet. Nu står svage individer og grupper sjældent særligt stærkt i en forhandlings-situation. I Projekt København ser vi tydeligt at de informanter vi lader komme mest til orde i afrapporteringen, samtidig er dem som besidder mest symbolsk kapital. De har mest at sige, ikke kun om deres egen situation, men lige så tit om alle andres – herunder også de svage grupper.

Giv de tavse en stemme!

I et velfungerende demokrati er det vigtigt at give de tavse en stemme. Det mener jeg ikke vi har gjort i Projekt København, selvom det umiddelbart er det vi siger vi gør. De der deltager som informanter i projektet, er de som har et overskud til at deltage. Og det er samtidig de mennesker som i forvejen har deres hverdag fyldt ud med mange forskellige gøremål, herunder fast arbejde.

Når den enkelte decentrale, selvforvaltende, offentlige virksomhed skal deltage i konkurrencen med andre om kommunernes penge, er de nødt til at vise at de er pengene værd. De offentlige institutioner skal gøre sig fortjent til de midler de modtager og skal derfor på bedst mulig måde sørge for at der er "kunder i butikken". På IBS-Erhverv skal de for eksempel både sørge for at de synshandicappede er interesseret i de uddannelser og muligheder der tilbydes samt gøre det klart for de bevillende myndigheder at der findes projekter på IBS-Erhverv, som det kan betale sig at støtte.

"Salg og markedsføring er vitalt for enhver bestræbelse, der involverer penge..."

For at iværksætte projektet skal det markedsføres, så de studerende kan synes den nye uddannelse er så interessant, at de får Kommune og Amt til at finansiere dem."

(Hasemann m.fl.97:42)

IBS-Erhverv har stor rutine i netop markedsføring, men ifølge projektbeskrivelsen kom det alligevel bag på dem, hvor meget reklame det krævede at få Telemarketinguddannelsen og Telehandelshus til at blive en realitet:

”Projektet mødte tilbageholdenhed og udfordringer på idegrundlaget. Herunder realiteterne i det estimerede elevgrundlag...I konsekvens heraf har projektet været nødt til – som særlig aktivitet – at arbejde meget med endnu et projektema: Markedsføring og strategi for markedsføring af en uddannelse i en offentlig virksomhed. Der er gennemført større direct mail kampagner støttet af artikler i aviser, magasiner samt DR TV og TV2.”

(Hasemann m.fl. s.18)

Reklame og marketing er blevet en vital del af IBS-Erhverv. De bruger reklame til at vedligeholde deres position, samtidig underviser de i reklameteknik i forbindelse med Telemarketinguddannelse (telefonsælgeruddannelse).

Når IBS-Erhverv lancerer et nyt projekt, skal projektet legitimeres af et behov hos de synshandicappede. Men projektet skal også støttes af de bevilgende myndigheder som skal kunne se et formål med at støtte projektet – ud over det filantropiske. Det reklamearbejde som kræves for at opnå anerkendelse for projektet er således nødt til at ramme bredt. Når Københavns Kommune således bevilger penge til etablering af en joblinje for synshandicappede, er det fordi de betragter det som en fornuftig investering. Og det gør de fordi der er nogle der har formidlet projektet til dem, så det ser fornuftigt ud. Det lidt besynderlige er imidlertid at det ikke er de synshandicappede selv der har bedt om en joblinje – de vil hellere have computere samt andre hjælpemidler, og helst lidt hurtigere end de får dem nu. Dem der vil have en joblinje for synshandicappede er IBS-Erhverv og Københavns Kommune. Men hvis vi bliver ved at spørge de synshandicappede længe nok, så kan de sikkert også se det fornuftige i ideen. Og det hjælper jo altid lidt når man samtidig gør det vanskeligere for dem at oppebære pension.

Hvis IBS-Erhverv eller andre fortsætter med at forklare kommunen, i diverse afrapporteringer, at de synshandicappede sagtens kan deltage på arbejdsmarkedet, og at det derfor kun er uddannelsesnægterne og arbejdsnægterne der ikke gider. Så bliver det legitimt at gøre det endnu vanskeligere for de synshandicappede at oppebære pension.

Den ensidige kvalificering af de synshandicappede, så de tilpasses erhvervslivets behov,

har en bismag af adfærdsregulering. Adfærdsreguleringen på IBS-Erhverv konstituerer at de synshandicappede forstår nødvendigheden af at varetage kedelige og monotone arbejdsfunktioner som et led i at få eller beholde deres position på arbejdsmarkedet. Der er et demokratisk problem forbundet med at bilde de synshandicappede ind at de får det bedre ved at deltage på det moderne arbejdsmarked som i stadig højere grad deles op i A-hold og B-hold.

IBS-Erhverv anvender i projektbeskrivelsen ofte retorikken om de *bløde kvalifikationer*. Således refererer de uafbrudt til *det hele menneske*, men som en ide der ikke på noget tidspunkt bliver forklaret. Med retorikken om de bløde værdier får IBS-Erhverv det til at se ud som om deres topstyrede personindlæring og adfærdsregulering af de synshandicappede er en demokratisk og medmenneskelig proces.

Ikke på noget tidspunkt, mens jeg arbejdede for IBS-Erhverv føler jeg at der blev givet plads til kritisk stillingtagen til det system af ideer der arbejdes ud fra. På sådan en arbejdsplads kan der ikke brydes meninger, og der kan ikke foregå nogen form for forhandling mellem positioner, derfor foregår der ikke nogen udfordring af den eksisterende magtbalance.

Under min ansættelse på IBS-Erhverv gav jeg køb på meget af det jeg har lært gennem min universitetsuddannelse – selvsamme universitetsuddannelse der har givet mig ansættelse i første omgang.

Jeg mener at man skal skildre virkeligheden problematisk fordi den er problematisk, kun på den måde kan demokratiets konfliktbaserede kultur opretholdes. Min konklusion er derfor at det aldrig kan betale sig at holde op med at øve sig i at forstå og diskutere sammenhænge i den sociale virkelighed – der er aldrig noget der bare er. For er der noget der bare er – så er det et system af ideer der bygger på en uretfærdig eliminering af modpositioner i dikotomiske analyser.

Men det er svært at være sur, især når man synes det går godt, det kræver anstrengelse. Det gik godt for mig under min ansættelse på IBS-Erhverv. Jeg havde det godt med mine kolleger og mine arbejdsgivere. Jeg tjente penge, og frem for alt nød jeg godt af den anerkendelse der ligger i at have et arbejde på de højt uddannedes arbejdsmarked.

Litteraturliste

- Paula, Allman. 1988. *Gramsci, Freire and Illich: Their Contribution to Education for Socialism*. Kap 4 fra Tom Lovett (ed.): *Radical Approaches to Adult Education – A Reader*. London.
- Andersen, Johannes. 1993. *Politisk kultur i Danmark – et teoretisk og empirisk omrids*. Institut for økonomi, politik og forvaltning Aalborg Universitetscenter.
- Andersen, Johannes. 1997. *Hverdagens centrifuge*. Forlaget Hovedland.
- Bourdieu, Pierre. 1994. *I mellemtiden har jeg lært alle den sociologiske forståelses sygdomme at kende*. Interview af Pierre Bourdieu ved Beate Kraus fra "Pierre Bourdieu Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori". Akademisk Forlag A/S.
- Bourdieu, Pierre, og Vacquant, Lïc J. D. 1996. *Refleksiv sociologi*. Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, Pierre. 1997. *Men hvem skabte skaberne*. Akademisk Forlag A/S.
- Bredsdorff, Nils. 1992. *Moderniseringen af den offentlige mening*. Social Kritik 18/92.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge.
- Fristrup, Jan. 1998. *Det skal jo ikke bare være en tivoli-tur*. Dansk Blindesamfund
- Hansen, Chr. Brandt, og Kristensen, Jakob. 2000. *Er du københavner? Er du jobsøgende? Er du i arbejde? Er du synshandicappet? – Er der noget du mangler?* Projekt København – IBS-Erhverv – Institut for Blinde og Svagsynede – IBS.
- Hasemann, Connie, og Hansen, Janne, og Monsen, Annelise. 1997. *Det nytter noget*. Institut for Blinde og Svagsynede – IBS.
- Hjort, Katrin. 2000. *Moderniseringen af den offentlige sektor i Danmark – overordnede betragtninger*. Upubliceret manus. RUC 2000.
- Jørgensen, Charlotte, og Onsberg, Merete. 1987. *Praktisk argumentation*. Teknisk Forlag.
- Jørgensen, Marianne Winther, og Phillips, Louise. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
- Mathiesen, Anders. 1998. *UTA – og restgruppeproblemerne i 90'erne*. Fra Dansk Pædagogisk Tidsskrift 4/98 oktober.
- Mathiesen, Anders. 1999. *Blomsten af dansk kvalifikationsforskning*. Fra "Kvalifikationer: Definitioner af ord eller relationer mellem mennesker? Redigeret af Tine Rask Eriksen, Birte Friis Gerstoft, Anders Mathiesen. – Munksgaard.
- Nielsen, Henrik Kaare. 1998. *Pædagogikken og det moderne demokrati*. Upubliceret manus.
- Nørholm, Morten. 1994. *Ud af dikotomierne*. Fra "Pierre Bourdieu Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori". Akademisk Forlag A/S.

Noter:

1. Denne ansøgning blev positivt modtaget og der blev bevilliget yderligere 1,5 million kroner. Den første december 2000 blev der ansat en person i en halvtidsstilling til at varetage joblinjens funktioner.
2. En interessant detalje er at bagsiden er en spejlvendt gengivelse af forsiden. Det skal illustrere afrapporteringens gennemsigtighed. Jeg mener imidlertid ikke afrapporteringen er "gennemsigtig" – tværtimod.
3. Vi blev i denne sammenhæng foreslået at ændre vore skemaer til figurer udfærdiget i MS excel med den begrundelse at det ville "se bedre ud".
4. Faktisk ved vi fra Jan Fristrups rapport at han ikke har sporet nogen særlig stor interesse blandt synshandicappede for at være på arbejdsmarkedet. Det har vi ligeledes hørt fra andre synshandicappede. Men som vores arbejdsgiver på et tidspunkt sagde til os: "Det kunne nu være fint hvis vi kunne modbevise det som Jan Fristrup er nået til i sine rapporter."
5. Selvom der er ansat flere synshandicappede under IBS og under IBS-Erhverv er der ingen af de ledende poster der er besat af synshandicappede. Ved DBS er alle de ansatte synshandicappede.
6. Der findes flere forskellige jobordninger; 1/3 ordning betyder at arbejdsgiveren betaler 1/3 af lønnen, resten betales af kommunen.

Jakob Kristensen er cand. mag. i dansk og pædagogik fra Roskilde Universitetscenter 2001